

Anorgul ATAJOVA,
UrDPI dotsenti, filologiya fanlar nomzodi
E-mail: anorgulatajonova005@gmail.com
Tel: (90) 128 25 04

Gulshoda JUMANAZAROVA,
UrDPI 1-kurs magistranti
E-mail: jumanazarovag1607@icloud.com
Tel: (94) 319 46 06

Urganch davlat pedagogika instituti dotsenti v.b., PhD D.Xajiyeva taqrizi asosida

USE OF MODERN METHODS OF TEACHING IN THE ORGANIZATION OF 3RD GRADE READING LITERACY CLASSES

Annotation

This article talks about the importance of pedagogical innovation in the educational process. Also, using innovative methods, the technology of using modern methods is given as an example of the topic “Bir-birin kuzatar fasllar” in the 3rd grade reading literacy textbook.

Key words: Pedagogical innovation, innovative situation, innovative environment, innovative teaching, innovative technology, innovative indicator, “Mantiqiy chalkash zanjirlar” method, “Mosini topamiz” method.

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ СОВРЕМЕННЫХ МЕТОДОВ ОБУЧЕНИЯ ПРИ ОРГАНИЗАЦИИ ЗАНЯТИЙ ПО ЧИТАТЕЛЬСКОЙ ГРАМОТНОСТИ В 3 КЛАССЕ

Аннотация

В данной статье говорится о значении педагогических инноваций в образовательном процессе. Также на примере инновационной методики приведена технология использования современных методов на примере темы “Bir-birin kuzatar fasllar” в учебнике по грамотности чтения для 3 класса.

Ключевые слова: Педагогическая инновация, инновационная ситуация, инновационная среда, инновационное обучение, инновационная технология, инновационный индикатор, метод “Mantiqiy chalkash zanjirlar”, метод “Mosini topamiz”.

3-SINF O‘QISH SAVODXONLIGI DARSLARINI TASHKIL ETISHDA O‘QITISHNING ZAMONAVIY METODLARIDAN FOYDALANISH

Annotatsiya

Ushbu maqolada pedagogik innovatsiyaning ta’lim jarayonidagi ahamiyati haqida so‘z boradi. Shuningdek, innovatsion metodlar yordamida 3-sinf o‘qish savodxonligi darsligidagi “Bir-birin kuzatar fasllar” mavzusi misolida zamonaviy metodlarni qo‘llash texnologiyasi keltirilgan.

Kalit so‘zlar: Pedagogik innovatsiya, innovatsion vaziyat, innovatsion muhit, innovatsion o‘qitish, innovatsion texnologiya, innovatsion ko‘rsatkich, “Mantiqiy chalkash zanjirlar” metodi, “Mosini topamiz” metodi.

Kirish. Barchamizga ma’lumki, bugungi kunda mamlakatimizni yanada rivojlantirish maqsadida ko‘plab sohalarida islohotlar olib borilmoqda. Ayniqsa, ta’limga bo‘lgan e’tibor kundan kunga ortib, barkamol shaxsni voyaga yetkazish ustuvor vazifalardan biri ekanligi alohida ta’kidlanmoqda. Bu borada O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyev Miromonovichning Oliy Majlisga Murojaatnomasida (2020-yil, 29-dekabr) quyidagi vazifalar alohida qo‘yildi: “Ta’lim sifatini tubdan yaxshilash maqsadida, avvalo, o‘quv dasturlari, o‘qituvchi va murabbiylar uchun metodik qo‘llanmalarni ilg‘or xalqaro mezonlarga moslashtirish lozim”. Bugungi kunda ilm-fan, texnika, axborot kommunikatsion texnologiyalar va ishlab chiqarish sohalarining tez sur‘atlarda jadallik bilan rivojlanishini ta’lim tizimi xodimlaridan ta’lim-tarbiya sifatini mazmun jihatidan yangi bosqichga ko‘tarish, bu borada innovatsion texnologiyalardan samarali foydalanishni talab etadi. Bu esa har bir tizim xodimi, ayniqsa, o‘qituvchilar zimmasiga yanada yuksak mas’uliyat va vazifalarni yuklaydi. Umumiy o‘rta ta’lim muassasalari ta’lim jarayoniga innovatsiyalarni tatbiq etish o‘qituvchilarning innovatsion faoliyatidan boshlanadi. Chunki o‘qituvchi ta’lim va tarbiya jarayonining yetakchisi, tashkilotchisi bo‘lib, uning innovatsion madaniyati, tashabbuskorligi, ijodiy faolligi, innovatorlikka bo‘lgan intilishi ta’lim tizimini rivojlantirishning asosiy omillaridan biri hisoblanadi.

“Innovatsiya” so‘zi lotincha so‘z bo‘lib, yangidan kiritilgan tushunchalar, tartib-qoidalar, texnologiyalar va yangiliklarni anglatadi. Innovatsiyalar ilmiy-amaliy jihatdan asoslangan, biron bir sohada aniq maqsadga qaratilgan hamda amaliy tatbiq etishga yo‘naltirilgan yuqori samaradorlikka ega yangilik hisoblanadi. Pedagogik innovatsiya deyilganda samarali natijaga erishish maqsadida ta’lim tarbiya jarayoniga yangiliklari, ijobiy o‘zgarishlar kiritish tushuniladi. Pedagogik innovatsiyalar ilmiy maktablarda, ta’lim amaliyotida hamda olim va pedagoglarning ijodiy faoliyati natijasida vujudga keladi. Innovatsiya har tomonlama puxta rejalashtirilgan, o‘quv jarayoniga maqsadli kiritilayotgan yangi ta’limiy amaliyot (yangi tartib, uslub, metod, metodologiya, texnologiya va boshqalar) hisoblanadi. Innovatsiyalar doimo dolzarb muammoning yangi yechimini o‘z ichiga oladi, ulardan foydalanish yangi sifatli natijalarni olish imkonini beradi, innovatsiyalarni tatbiq etish tizimdagi barcha komponentlarning sifatli o‘zgarishlariga olib keladi. Shuningdek, ta’limda innovatsiya atamasi an’anaviy va ommaviy amaliyotdagi o‘qitish hamda tarbiya jarayoniga kiritilgan yangiliklarni bildiradi, innovatsiya ko‘rsatkichi aynan ana shu

yangiliklarni bildiradi, innovatsiya ko'rsatkichi aynan ana shu yangiliklar ko'lami bilan belgilanadi. Ta'lim va tarbiya jarayonida innovatsiya quyidagi tushunchalarni qamrab oladi:

Innovatsion vaziyat - bu pedagogik yangiliklarni yaratish, o'zlashtirish va tatbiq etishga qaratilgan vaziyat.

Innovatsion muhit – pedagogik yangiliklarning vujudga kelishi, ularning jadal o'zlashtirilishi va amaliyotga tatbiq qilinishi.

Innovatsion pedagogik loyiha – qabul qilingan va qismlarga ajratilgan yangi pedagogik g'oyalar hamda fikrlar.

Innovatsion pedagogik reja – tasdiqlangan yangicha asosdagi o'quv loyiha.

Innovatsion pedagogik g'oya – tizimlashtirilgan yangi o'quv jarayoni prognozikasi va ma'lumotlar majmui.

Innovatsion ta'lim – ta'lim sohasiga kiritilgan va kiritilayotgan yangiliklar hamda yangilangan ta'lim jarayoni.

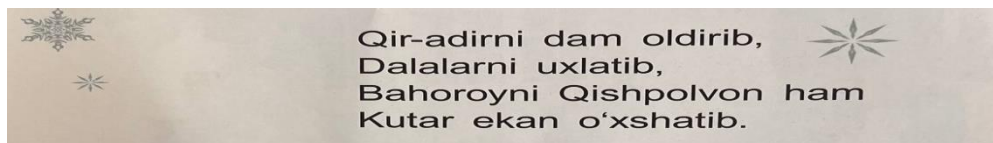
Innovatsion texnologiya – pedagogik taraqqiyotni ta'minlashga qaratilgan yangi tashkiliy faollik vositalari, usullari va metodlari.

Innovatsion o'qitish – yangicha o'qitish tizimi hamda o'quvchi va talabalarni yangi kiritilgan texnologiyalar asosida

o'qitish jarayoni.

O'zbekiston boshlang'ich ta'lim tizimiga innovatsiyalarni tatbiq etish jarayoni 2017-yildan boshlab kuchaytirildi. Bundan maqsad boshlang'ich ta'lim jarayonining samaradorligiga tezkor erishishdir. Ana shu maqsadda 3-sinf "O'qish savodxonligi" darsligida berilgan Po'lat Mo'minning "Bir-birin kuzatar fasllar" she'rini yangi innovatsion yondashuv asosida "Mosini topamiz" hamda "Mantiqiy chalkash zanjirlar" metodlari orqali ko'rib chiqamiz. Bu metodlarni darsni mustahkamlash qismida qo'llashimiz maqsadga muvofiq bo'ladi va kutilgan natijani beradi. Bunga bir nechta sabablarini metodlar izohi va darsda qo'llanilishidan so'ng to'xtalamiz.

"Mantiqiy chalkash zanjirlar". Bu metodda xronologik yoki sabab-oqibat zanjiridan iborat 5-6 ta alohida takliflar, matndan jumlarlar, gaplar, iboralar, rasmlar orqali ifodalashlar, she'rlar ko'chirib olinadi. Har qaysisi alohida qog'ozga tushirilib, chalkashtirib joylashtiriladi. Guruh ushbu yozuv tushirilgan qog'ozlarni to'g'ri tartibda tiklab, to'g'ri ketma-ketlikda joylashtirib berishi o'qituvchi tomonidan tushuntirib berishi kerak bo'ladi. Keyin esa matnni o'qish davomida, guruh taxminlarining to'g'ri yoki noto'g'riligini tasdiqlab berishi kerak. O'quvchilarga yangi mavzuni mustahkamlash qismida "Bir birin kuzatar fasllar" she'rini qismlarga bo'lib, she'r satrlarini almashtirgan holda tarqatma material tayyorlanadi va har bir o'quvchiga tarqatiladi. O'quvchilar she'rdagi misralar ketma-ketligini to'g'ri joylashtirib qayta o'qib berishlari so'raladi, birgalikda topshiriq to'g'ri bajarilganligi tekshirilib izohlanadi. Misol tariqasida she'rdan ushbu parchani chalkashtirilgan holatini keltiramiz:

Dalalarni uxlatib

Kutar ekan o'xshatib

Qir-adirni dam oldirib

Bahoroyni Qishpolvon ham

Quyida darslikdan parcha keltirilgan:

"Mosini topamiz". Bu metodda mavzuga taalluqli, mavzuning mazmunini ochib beruvchi rasm yoki rasmlar bir nechta geometrik qir-qimlarga bo'linadi va surat tushirilmagan tomoniga mavzuga oid savollar, darsni integratsiyalash maqsadida matematika darsida o'tilgan mavzulardan topshiriqlar yoziladi. Berilgan rasm hosil bo'ladigan qilib boshqa A4 format qog'ozga javoblar yoziladi. O'quvchilarga topshiriq sharti tushuntirilib, o'z sherigi bilan birga bajarishi so'raladi. Bu metodni darslikdagi "Bir-birin kuzatar fasllar" she'ri misolida ko'rib chiqamiz. She'r 4 faslning o'zaro ketma-ket almashinuvi, har bir faslning qanday kirib kelishi, tabiatda ro'y beradigan hodisalar haqida. Quyidagi rasmlar qir-qimlarga bo'linadi:

She'rdagi qish fasli necha oy davom etadi deya keltirilgan? (3 oy)
Zararli mikroblar qaysi oyda yo'q bo'lar ekan? (Qish)
..... ham yomg'ir bilan Yuvar ekan yerlarni. Bo'shliqni to'ldiring. (Bahor)
She'rdagi o'g'lon deya keltirilgan fasl qaysi? (Kuz)
Misolni yeching. $73263 + 80 \cdot 212$. (153 475)
 $560 \cdot 890 + 125 \cdot 076$. (685 966)

Shundan so'ng qirqimlarga yuqoridagi topshiriqlar yoziladi, alohida oq qog'ozga esa javoblar yoziladi. O'quvchilarga tarqatma tarqatilib, geometrik shakllar nomi so'raladi. Bu qanday shakl, kundalik hayotda qayerlarda uchratishimiz mumkin? kabi savollar bilan murojaat etamiz. Undan so'ng topshiriqni bajarish uchun 5 daqiqa vaqt beramiz. Bu interfaol metodlarni o'quvchilar katta qiziqish va ishtiyoq bilan bajaradilar, shu bilan birga, she'r matni ustida ishlab, mustaqil ravishda mazmunini yana bir bor tushunib oladilar.

Interfaol metodlar o'quvchilarda, ayniqsa, boshlang'ich sinf o'quvchilarida qo'llanilsa katta samara berishi mumkin. Chunki bu yoshdagi o'quvchilar diqqatini uzoq muddat jamlay olmaydilar va juda qiziquvchan, faol bo'lishadi. Interfaol metodlar ta'lim oluvchilarni faollashtiradi, mustaqil fikrlashga undaydi. Interfaol metod – ta'lim jarayonida o'quvchilar hamda o'qituvchi o'rtasidagi faollikni oshirish orqali o'quvchilarning bilimlarini o'zlashtirishini faollashtirish, shaxsiy sifatlarini rivojlantirishga xizmat qiladi. Eng muhimi ta'lim jarayonining markazida ta'lim oluvchi turadi, ta'lim samarasi yuqoriroq bo'ladi, o'quvchi yuqori darajada rag'batlantiriladi va ilgari ortirilgan bilimi ham e'tiborga olinadi. Interfaol ta'limning asosiy mezonlari ham mavjud bo'lib u quyidagilardan iborat: norasmiy bahs-munozaralar o'tkazish, o'quv materialini erkin bayon etish va ifodalash imkoniyati, o'quvchilar tashabbus ko'rsatishlariga imkoniyatlar yaratilishi, kichik guruh, katta guruh, sinf jamoasi bo'lib ishlash uchun topshiriqlar berish, yozma ishlar bajarish va boshqa metodlardan iborat bo'lib, ular ta'lim-tarbiyaviy ishlar samaradorligini oshirishda o'ziga xos ahamiyatga ega.

ADABIYOTLAR

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.Mirziyoyevning Oliy Majlisga Murojaatnomasi (2020-yil, 29-dekabr).
2. R.Jo'rayev, O'.Tolipov, R.Safarova, X.To'raqulov, M.Inoyatova, M.Divanova. Pedagogik atamalar lug'ati.. – T.: "Fan", 2008, -b 195.
3. O.Jabborova, Z.Umarova, L.Babaxodjayeva. Boshlang'ich ta'lim pedagogikasi, innovatsiyasi va integratsiyasi. –T.: "Malik print co", 2021, -b 196.
4. Milliy o'quv dasturi (ona tili), 2020, -b 163.
5. M.Toirova. O'qish savodxonligi. 3-sinf darslik (1-qism). –T.: "Novda", 2023, -b 78.
6. O'.Tolipov, M.Usmonboyeva "Pedagogik texnologiya: nazariya va amaliyot". – T.: "Fan", 2005, -b 205.
7. K.Qosimova, S.Matchonov, X.G'ulomova, "Ona tili o'qitish metodikasi". –T.: "Bayoz", 2022, -b 304.
8. O'tkir Tolipov, D.Ro'ziyeva. "Pedagogik texnologiyalar va pedagogik mahorat". –T.: "INNOVATSIYA-ZIYO", 2019, -b 276.